

The Renaissance Quest for Jewish History: Documentary Appendix

I. Giovanni Pico della Mirandola, *Opera omnia*, Basel edition, pp. 384-386

Letter to an unknown friend, Fratta 10 November 1486

Quisquis es noster eris, postquam Roberto Salviato nostro, ut per eius accepi singrapham es coniunctissimus. Legi literas tuas ad Mithridatem quas illi absenti reddere non potui. Amare te in illis coepi, non tam iam eo nomine quod te Robertus amat, quam quod te amare literas (et quod est principalius) sacrarum rerum et legis studiosum esse cognovi. Et quoniam de his quae petebas visus sum mihi posse aliqua ex parte tibi satisfacere, ut hinc bene nostram auspicarer amicitiam, volui quid ego sentirem tibi significare, quod certe facerem longe locupletius, si hic illos meos omnium hominum amicos, id est, meos libros haberem quos consulerem, sed me illi iam Romam quasi anteambulones dominum praecesserunt, et ego ipse haec prefatus iam et caligatus in procinctu cum essem ad dedi tam familiariter quam festinanter. Quod petis de Iosepho, scias iustum Iosephum apud Hebraeos non reperiri. Sed Iosephi epitome, id est, breviarium quoddam, in quo et multa sunt commentitia, et quae de decem tribubus ibi leguntur quae post babylonicam captivitatem postliminio non redierunt ea esse notha et adulterina ex Hebraeis mihi plures confessi sunt, quod propter illorum Iosepho nulla omnia no fides adhibenda. In Iosepho Graeco scio esse quaedam quae de Christo, et fidem, et honorificam faciant mentionem, sed eadem esse penitus cum his quae in Latinis codicibus leguntur, non assererem nisi exemplar Graecum, cuius hic, mihi nulla est copia, recens legerem. Et ut ad ea veniam quae de Chaldaeorum Hebraeorumque literis desideras, percunctatus sum ego saepe in Mithridates et multos Hebraeos dehis quae apud Hieronymum in Galateo prologo leguntur, ubi ille scribit eosdem olim fuisse Samaritanorum et Hebraeorum characteres, Esdram autem post instaurationem templi sub Zorobabel alias adinvenisse literas, quae nunc sunt in usu, nescios se huius mutationis omnes praedicant, et (quod est maius) pro comperto habent iisdem quibus nunc utimur in Hebraica literatura apicibus usos et Mosem et Patriarchas antiquos omnes, cui sententiae? ut nunc mihi subvenit, fidem maximam facit scientia Cabale, cuius scriptores, qui cum ipso Esdra in synodo fuerunt, sub ipsis literarum characteribus et figuris, quibus nunc legem descriptam habemus, dissimulasse Mosem divina mysteria, et volunt et probant: quod esse nullo modo posset si aliis Moses ab his quibus nunc utimur characteribus usus fuisset. Quod tamen tutari dictum Hieronymum possim, hoc unum habeo quod nuper legi in commentariis libri quem pater antiquus Abraham de Creatione edidit, dum enim duas illas triginta portas, quarum meminit, authores interpretantur, dicunt numerum illum ex decem numerationibus et duabus ac viginti literis conflari. Reliquas autem literas quae sunt mem tzade pe caph, et nunquam duplices dicunt quarum characteres sunt כ פ צ ם ab episcopis sive perfectis additas fuisse, hoc forte Hieronymus intellexit, cuius testimonium et haberi apud omnes omnibus in rebus debet, et habetur profecto apud me sanctissimum. Alphabetum Chaldaicum quod petis, nec a Mithridate impetrasses, nihil per illum, licet ut a me impetrare possis, a quo posses omnia. Nam ille docere me Chaldaicam linguam nulla voluit ratione nisi adiuratum prius, et quidem conceptis verbis, ne illam cuiquam traderem, facere fidem huius rei tibi potest noster Hieronymus

Benivenius, qui cum adesset forte dum me ille docebat, furens Mithridates hominem eliminavit. Sed frustra omnino scripseris vicarium habeas pro Chaldaico Arabicum alphabetum, quod mea manu tibi annotatum mittitur. Reliquum quod scribam nihil est nisi me tui quisquis, esse non posse non amantissimum, si ego te amantissimum esse bonarum artium intellexero. Vale, ex Fratta. 10 Novembris. 1486.

Translation of the Josephus paragraph

What you ask about Josephus, you know that according to the Hebrew Josephus it [this passage] cannot be found. But the abridged Josephus [Josippon], although shorter, has many digressions and there one can read about the ten tribes who did not return home after the Babylonian captivity. This is spurious and adulterated as many among the Jews admitted to me; according to them nothing in Josephus [Josippon] should be trusted. In the Greek Josephus I know that there is something about Christ, and it mentions him in a trustworthy honorable [manner], but its contents are the same as what can be read in the Latin codices. I would not confirm this but for having recently read a Greek exemplar, but I do not have a copy.

II. Pietro Ransano, *Delle origini e vicende di Palermo di Pietro Ransano e dell'entrata di re Alfonso in Napoli*, Palermo: Giovanni Lorscheider, 1864, pp. 63-65.

The translation from Latin into Italian was executed by Pietro Ransano himself in 1471.*

Dapoi chi eu vinni a li anni di più matura etati et investigai multi più così chi non havia facto in tempo di la juventuti mia circa quista origini di la mia patria... Consentivi adunca ad alcuni, li quali senza dubio affermano chi Palermo sia stata habitata di Caldei et da Damasceni et da Phenichi et da altri certi populi... Et approvari quisto non è chosa chi sia multo difichilli; imperò chi supra quilla porta di la antiqua chitati chiamata da li Panhormitani moderni la porta di li Patitelli supra la quali fu da principio elevata una grandi turri chi ancora sta integra, intorno di certi quadrati et antiquissimi petri di la dicta turri, chi è sculpito di licteri caldei quisto epigrama:

Non chi è altro Deu exceptu Deu; non chi è altro potenti excepto quisto midesimi Deu; non chi è altro vinchituri exceptu quillo chi nui adoramo per Deu. Quillo chi comanda in quista turri è Sepha figlio di Eliphaz, lu quali fu figlio di Esau frati di Jacob, lu quali fu figlio di Ysaac, chi fu figlio di Abraam. Et per nomo si chiama quista turri Baych, et la turri chi è vichina, oy veru appressu a quista, si chiama Pherat.

...Et aczochì si pocza ligeramenti cogliri lu cunto di lo tempo di Ysaac et di Iacob et di Esau, in tempo di lo quali fu principiata la dicta chitati, hajo voluto in quisto loco fari summa di tucto lo tempo di quando fu lo mundo creato per fina a lo presenti anno di li 1461. Adunca, secundo chi cunta Eusebio Cesarensis et ancora sancto Hieronimo, lu quali translatao da greco in latino la opera di ipsu Eusebio....Et cussi coglendo lu cuntu

cum poco forse erruri, essendo principitata Palermo in lo tempo in lo quali appresso si dirrà, parirà manifestamenti chi jà era edificata innanti la distructioni di Troja anni più di sei chento, et innanti chi fussi edificata Roma, più di milli...

Et io jà longo tempo si fa chi hajo intiso di alcuni Iudei li quali habitano in Palermo, afirmando ipsi haviri intiso da li soi antecessuri et maximamenti di quilli li quali a tucti li altri cum omni sciencia et cognitioni di litri caldei hanno superato, questo epigramma esseri quista propria sentencia da nui supra dicta. Et ancora afirmano alcuni di quilli, eserchi fina a quisto tempo uno antiquissimo libro ebraico, in lo quali si trova lo simili descripto da li soi antecessuri...

Et quantunque un certo Iudeo, pisano di nactioni et habitaturi di Palermo, chiamato Ysaac Guglielmo, alcuni volti chamandomi in casa, mi havissi demonstrato un libro, in lo quali si ritrovava scripto tucto quillo chi di supra havimo parlato, et havissimi proferuto lo e[pi]grama supra dicto in lingua hebrayca et dapoi in lingua vulgara, nondimino mai pocti judicari chi quillo fussi lo vero lo quali si demonstrava di li homini hebrei; et fina a quisto anno mi su restato cum quista opiniononi...

...trovando un certo Chaldeo de la Syria, perito di licteri caldei, procurao predicto epigramma farilo legiri et farilo translatare in parlari latino. Et quista cosa essendo facta, quillo a mi in Napoli tramettio, aczochi li cosi antiqui veri di la cità di Palermo non fussiro a mi nascoste...

Ma innanti chi a quillo retorni, si ej da sapiri chi quando lo dicto Ysaac mi amostrao lo libro hebraico, non essendo yo tanto perito in quilla lingua chi eu potissi interpretari quillo chi apena eu sapia legiri, volczi chi ipsu mi interpetrassi la continencia di lo hebraico in vulgari lingua.'

**The text is in Italian but the grammar, spelling, and pronunciation represent the vernacular used in Sicily in this period.*

English translation of the inscription.

There is no God but God. There is no other as powerful as God; there is no other victor except that whom we worship; he who commands this tower is Sepha son of Eliphaz, who was the son of Esau brother of Jacob, son of Isaac, son of Abraham. And this tower is named Baych and the neighboring tower, near this one, is named Pherat.

III. Notarial contract for the translation of a Hebrew book named Josephus into Castilian

Source: ASP Notaio Matteo Vermiglio reg. 1350 c 133 r, 7 November, 1475

Publication: N. Zeldes, 'Sefer Josippon and Judeo-Christian Encounters', *Hebraica Hereditas. Studi in onore di Cesare Colafemmina*, ed. G. Lacerenza, Napoli, 2005, p. 403

Busacca Spagnolu Judeus civis Panormi coram nobis presens // sponte se obligavit et obligat magistro Petro de Tuledo // sutori eius concivi presenti et stipulanti ad traslatandum in lingua // Castellana videlicet litteram Castellanam Latinam ipso magistro

// Petro iuxtam formam unius mustre litterarum existentis // in posse dicti magistri Petri a quodam libro de carta // scripto in ebraico vocato Jusifus cum carta dicti // magistri Petri et meliorandum dictam mustram huic ad menses tres proxime future ab hodie in antea numerandos. Et hoc con stipendio uncie auri unius et tarenorum sex ponderis generalis ... et arra dictus Busacca // principaliter et manualiter habuit et recepit // a dicto magistro Petro in moneta parvulorum tarenos // duodecim restans vero ad complimentum dictus magister // Petrus dare e solvere promisit ipse Busacce stipulantis ab eo // in Panormo translato dicto libro verbis promittens // et conveniens dictus Busacca obligatus prefato magistro Petro // presenti e stipulanti dictum librum verbis in littera predicta in castellano // bene solliciter diligenter ac magistraliter translatare // e scribere ut decet et perseverare et non desistere // alius quis confecerit quod teneat ad omniam dampnam // interesse et expensas et ad restitutionem dictorum tarenorum // duodecim et possit et valeat ipsum librum per aliud // scribi et translari facere ad dampnam interesse // et expensas ipsius Busacce et processit ex pacto inter // eos quod expedito et translato seu scripto dicto // libro teneat dictus Busacca facere collacionem // ad originalem et coregirili beni et postea // teneat assere absque tabolis ipsi magistro Petro ipsum // que omnia dictas partes sponte promisserunt vacatam // habere in omnem eventum etc.

Translation of the first paragraph:

In our presence, Busacca the Spaniard, a Jew, citizen of Palermo, undertook [this work] of his free will and promised master Petro de Toledo, the tailor, likewise a citizen, who is also present and stipulates [that he is] to translate for the said master Petro into the Castilian language, that is Castilian in Latin characters, a book of paper written in Hebrew named Josephus [Josippon] according to a written copy in the possession of the said master Petrus, using the paper of master Petrus and [undertaking] to improve the said copy in the near future, within three months, to be counted from today onwards.